

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
29.07.2025 № 135

Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Геаграфія»
для X–XI класаў устаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы
агульнай сярэдняй адукацыі,
з беларускай мовай навучання і выхавання
(базавы ўзровень)

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Геаграфія» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння гэтага вучэбнага прадмета на базавым узроўні ў Х–ХІ класах устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Вучэбная праграма разлічана на 68 гадзін:

для Х класа – на 34 гадзіны (1 гадзіна ў тыдзень), з іх на абагульняючае паўтарэнне – 2 гадзіны;

для ХІ класа – на 34 гадзіны (1 гадзіна ў тыдзень), з іх на абагульняючае паўтарэнне – 2 гадзіны, 2 гадзіны рэзервовая.

3. Мэта навучання вучэбнаму прадмету «Геаграфія» на III ступені агульнай сярэдняй адукацыі – фарміраванне ў вучняў геаграфічнай культуры і сістэмы ведаў аб прыродных і сацыяльна-эканамічных працэсах у свеце, асобных рэгіёнах, краінах, Рэспубліцы Беларусь; навучанне прымяненню геаграфічных ведаў у штодзённым жыцці.

4. Задачы навучання вучэбнаму прадмету «Геаграфія»:

фарміраванне ў вучняў ведаў аб геаграфічнай абалонцы Зямлі, тэрытарыяльнай арганізацыі эканамічнага жыцця грамадства, узаемадзеяння чалавечага грамадства і прыроднага асяроддзя;

фарміраванне ўменняў характарызаваць фізіка-геаграфічныя асаблівасці прыроды мацерыкоў і акіянаў, вылучаць агульныя і адметныя тэрытарыяльныя асаблівасці, эканоміка-геаграфічныя паказчыкі асобных краін, асаблівасці геаграфічнага і геапалітычнага распалажэння тэрыторый, стратэгіі ўстойлівага развіцця чалавецтва і Рэспублікі Беларусь;

развіццё ў вучняў здольнасцей бачыць і разумець геаграфічную карціну свету, усведамляць сваю ролю і прызначэнне ў свеце; умення выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстаноўкі для сваіх дзеянняў, прымаць рашэнні;

фарміраванне ўмення працаваць з картаграфічнымі крыніцамі інфармацыі: авалоданне практычнымі прыёмамі работы з картай, асэнсаванне зместу карты, развіццё прасторавага ўяўлення; выкарыстанне інфармацыі аб геаграфічных працэсах і з’явах (графічнай, статыстычнай, даведачнай, краязнаўчай) і ажыццяўленне прасторава-тэрытарыяльнай прывязкі;

развіццё ў вучняў здольнасцей да камунікатыўнай дзейнасці: умення геаграфічна аргументаваць вынікі назіранняў працэсаў, якія адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, падаваць іх рознымі спосабамі; ўмення выкарыстоўваць міжасобасныя формы ўзаемадзеяння і зносін у працэсе навучання.

5. Рэкамендуюцца наступныя метады навучання і выхавання: гутарка, тлумачэнне, самастойная работа, наглядныя метады, выкананне практычных работ і іншыя метады. З мэтай актывізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў выкарыстоўваюцца метады праблемнага разгляду, эўрыстычныя, даследчыя, метады праектаў, дыскусіі і іншыя метады.

У працэсе навучання мэтазгодна спалучаць формы навучання, якія прадугледжваюць арганізацыю актыўнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў па засваенні зместу адукацыі: фронтальныя, групавыя, парныя і індывідуальныя.

Формы і метады навучання і выхавання педагогічны работнік выбірае самастойна на аснове мэт і задач вывучэння канкрэтнай тэмы.

6. Чаканыя вынікі вывучэння зместу вучэбнага прадмета «Геаграфія» па завяршэнні навучання і выхавання на III ступені агульнай сярэдняй адукацыі:

6.1. асобасныя:

валодае сучасным светапоглядам, сістэмай каштоўнасцей арыентацый, ідэйна-маральных, культурных, этычных прынцыпаў і норм паводзін;

разумее значнасць геаграфічнай адукацыі для асобнага развіцця і самавызначэння;

усведамляе сябе членам грамадства на глабальным, рэгіянальным і лакальным узроўнях;

мае ўяўленне аб Рэспубліцы Беларусь як суб'екце сусветнай геаграфічнай прасторы, яе месцы і ролі ў сучасным свеце;

усведамляе гуманістычную сутнасць і маральную каштоўнасць навуковых ведаў, значнасць беражлівага стаўлення да прыроды Зямлі і прыродакарыстання, неабходнасць разумна выкарыстоўваць дасягненні геаграфічнай навукі ў інавацыйным развіцці грамадства;

выказвае гатоўнасць да выбару далейшай адукацыйнай траекторыі ў адпаведнасці са сваімі магчымасцямі, здольнасцямі і інтарэсамі.

6.2. метапрадметныя:

дэманструе ўстойлівую цікавасць да вучэбных дзеянняў (рэгулятыўных, вучэбна-пазнавальных, камунікатыўных, кааператыўных);

здольны ацэньваць інфармацыю і выказваць доказныя меркаванні, размяжоўваючы факты і разважанні; прымаць рашэнні ва ўмовах залішняй колькасці ці недахопу інфармацыі; адаптуецца да розных жыццёвых сітуацый;

умее: крытычна мысліць і працаваць з інфармацыяй, вылучаць у ёй галоўнае; крытычна ацэньваць інфармацыю, атрыманую з розных крыніц, пісьменна інтэрпрэтаваць і выкарыстоўваць яе; адрозніваць істотныя прыметы працэсаў і з'яў ад неістотных; бачыць некалькі варыянтаў

рашэння праблемы, выбіраць найбольш аптымальны варыянт; інтэграваць веды з розных прадметных галін для рашэння практычных задач;

праяўляе цікавасць да новых форм вучэбнай дзейнасці (практычнай, даследчай, праектнай, іншых форм).

6.3. прадметныя:

валодае геаграфічнымі ведамі, уменнямі, навыкамі, спосабамі дзейнасці, неабходнымі для вывучэння іншых прадметаў;

валодае ведамі аб аб'ектах вывучэння фізічнай і сацыяльна-эканамічнай геаграфіі, а таксама ўменнямі, навыкамі і спосабамі дзейнасці;

умее характарызаваць фізіка-геаграфічныя асаблівасці прыроды мацерыкоў і акіянаў, вылучае агульныя і адметныя тэрытарыяльныя асаблівасці, эканоміка-геаграфічныя паказчыкі асобных краін, асаблівасці геаграфічнага і геапалітычнага распалажэння тэрыторый, стратэгіі ўстойлівага развіцця і Рэспублікі Беларусь;

умее выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстаноўкі для сваіх дзеянняў, прымаць рашэнні; здольны бачыць і разумець навакольны свет, усведамляць сваю ролю;

мае вопыт дзейнасці па прымяненні геаграфічных ведаў і ўменняў у жыццёвых сітуацыях;

умее працаваць з картаграфічнымі крыніцамі інфармацыі, выкарыстоўваць інфармацыю аб геаграфічных працэсах і з'явах, ажыццяўляць прасторава-тэрытарыяльную прывязку;

здольны да камунікатыўнай дзейнасці: умее геаграфічна аргументаваць вынікі назіранняў працэсаў, якія адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, падаваць іх рознымі спосабамі.

ГЛАВА 2

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА Ў X КЛАСЕ. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

(1 гадзіна ў тыдзень; усяго 34 гадзіны,
з іх на абагульняючае паўтарэнне – 2 гадзіны)

УВОДЗІНЫ (1 гадзіна)

Сацыяльна-эканамічная геаграфія свету. Асноўныя напрамкі, месца ў сістэме геаграфічных навук. Роля ва ўмовах глабалізацыі і забеспячэнні ўстойлівага развіцця.

СУЧАСНАЯ ПАЛІТЫЧНАЯ КАРТА СВЕТУ І ПАЛІТЫЧНАЯ ГЕАГРАФІЯ (3 гадзіны)

Тэма 1. Дынаміка палітычнай карты свету (2 гадзіны)

Аб'екты палітычнай карты свету. Суверэнныя дзяржавы, залежныя тэрыторыі, іх дынаміка. Самаабвешчаныя (непрызнаныя) дзяржавы. Прасторовыя формы дзяржаў. Роля Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (далей – ААН) у фарміраванні палітычнай карты свету.

Рэгіянальныя і лакальныя канфлікты на палітычнай карце свету, класіфікацыя, прычыны і наступствы. Узброеныя канфлікты. Геаканфлікталогія.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

асноўныя аб'екты палітычнай карты свету; залежныя тэрыторыі; самаабвешчаныя (непрызнаныя) дзяржавы; класіфікацыю рэгіянальных і лакальных канфліктаў;

прасторовыя формы дзяржаў;

асноўныя паняцці: сепаратызм, геаканфлікталогія;

умеюць:

характарызаваць дынаміку палітычнай карты свету;

тлумачыць ролю ААН у фарміраванні палітычнай карты свету;

аналізаваць прычыны і наступствы лакальных і ўзброеных канфліктаў.

Тэма 2. Палітычная геаграфія і геапалітыка (1 гадзіна)

Палітычная геаграфія, аб'ект і асноўныя напрамкі. Палітыка-геаграфічнае становішча краіны. Дзяржаўныя межы і формы, іх змяненні. Геапалітыка, месца ў сістэме геаграфічных навук. Геапалітычныя фактары развіцця краіны. Галоўныя геапалітычныя працэсы свету ў канцы XX – пачатку XXI стагоддзя.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

на ўзроўні ўяўлення пра: аб'ект і асноўныя напрамкі палітычнай геаграфіі;

геапалітычныя фактары развіцця краіны;

асноўныя паняцці: палітычная геаграфія, палітыка-геаграфічнае становішча, геапалітыка;

умеюць:

характарызаваць дзяржаўныя межы і іх змяненні, палітыка-геаграфічнае становішча краіны;

тлумачыць галоўныя сучасныя геапалітычныя працэсы, геапалітычныя фактары развіцця краіны;

складаць параўнальную характарыстыку палітыка-геаграфічнага становішча краін.

ГЕАГРАФІЯ НАСЕЛЬНІЦТВА СВЕТУ (10 гадзін)

Тэма 3. Геаграфія дэмаграфічных працэсаў (4 гадзіны)

Дэмаграфічныя працэсы і іх геаграфія. Дэмаграфічная сітуацыя, характарыстыкі і фактары. Геаграфія нараджальнасці, смяротнасці насельніцтва свету. Натуральны рух, натуральны прырост (змяншэнне), узнаўленне насельніцтва ў свеце і рэгіёнах.

Полаўзроставая структура насельніцтва свету, паказчыкі, тыпы. Полаўзроставая піраміда, віды пірамід. Адрозненні паміж развітымі краінамі і краінамі, якія развіваюцца. Геаграфія дэмаграфічнага старэння. Структура насельніцтва па поле ў свеце.

Тэорыя дэмаграфічнага пераходу. Першы, другі і трэці дэмаграфічныя пераходы, адрозненні ў свеце. Дынаміка колькасці насельніцтва, фактары, адрозненні ў свеце. Прагноз колькасці насельніцтва свету (паводле звестак ААН).

Практычная работа

1. Складанне дэмаграфічнага профілю развітых краін і краін, якія развіваюцца (на прыкладзе дзвюх краін на выбар) згодна з тыпавым планам.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

паказчыкі, фактары дэмаграфічнай сітуацыі; геаграфію нараджальнасці, смяротнасці насельніцтва свету; пра натуральны рух насельніцтва ў свеце і рэгіёнах; сутнасць дэмаграфічнага пераходу; тыпы ўзнаўлення насельніцтва і ўзроставай структуры насельніцтва, віды полаўзроставых пірамід; аб прагнозе змянення колькасці насельніцтва свету;

асноўныя паняцці: дэмаграфічная сітуацыя, натуральны рух насельніцтва, узнаўленне насельніцтва, полаўзроставая структура насельніцтва, дэмаграфічнае старэнне, дэмаграфічны пераход;

умеюць:

тлумачыць уплыў фактараў на дэмаграфічную сітуацыю, адрозненні нараджальнасці, смяротнасці, натуральнага прыросту (змяншэння) насельніцтва ў развітых краінах і краінах, якія развіваюцца, узроставую структуру насельніцтва;

характарызаваць дэмаграфічную сітуацыю ў рэгіёнах і свеце, геаграфію нараджальнасці, смяротнасці, натуральнага прыросту, натуральнага змяншэння насельніцтва ў свеце; дэмаграфічны пераход у свеце, дынаміку змянення колькасці насельніцтва ў рэгіёнах і свеце, тыпы ўзнаўлення і ўзроставай структуры насельніцтва ў рэгіёнах свету, структуру насельніцтва па поле, прычыны, геаграфію і наступствы дэмаграфічнага старэння;

прыводзіць прыклады краін з пашыраным тыпам узнаўлення насельніцтва, звужаным тыпам узнаўлення насельніцтва, простым тыпам узнаўлення насельніцтва; перавагай жаночага насельніцтва ў структуры, перавагай мужчынскага насельніцтва ў структуры, прыкладна роўнай колькасцю мужчынскага і жаночага насельніцтва;

складаць дэмаграфічны профіль дзяржавы;

назваць і паказваць на карце: пяць найбуйнейшых краін свету па колькасці насельніцтва; краіну з максімальнай нараджальнасцю насельніцтва ў свеце; краіну з максімальнай смяротнасцю насельніцтва ў свеце; краіны з мінімальнай нараджальнасцю насельніцтва ў свеце; краіну з мінімальнай смяротнасцю насельніцтва ў свеце; краіну з максімальным натуральным прыростам; краіну з максімальным натуральным змяншэннем; краіну з максімальнай доляй насельніцтва ва ўзросце 60 гадоў і больш; прыклады краін са станоўчай дынамікай колькасці насельніцтва, адмоўнай дынамікай колькасці насельніцтва.

Тэма 4. Геаграфія міжнароднай міграцыі (3 гадзіны)

Фактары і віды міграцыі насельніцтва. Міграцыйны пераход. Міграцыі па геаграфічным ахопе, часе, мэтах, форме арганізацыі, ступені легальнасці. Паказчыкі міграцыі.

Міжнародная міграцыя ў сучасным свеце. Дынаміка маштабаў у свеце і рэгіёнах. Міграцыя ў развітых краінах і краінах, якія развіваюцца, падабенствы і адрозненні. Асноўныя калідоры міграцыі. Сучасныя формы міжнароднай міграцыі. Геаграфія палітычнай, эканамічнай, экалагічнай, студэнцкай міграцыі.

Бежанства ў сучасным свеце, прычыны і геаграфія. Жэнеўская канвенцыя аб статусе бежанцаў. Міграцыйная палітыка.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

фактары міжнароднай міграцыі, віды міграцыі па геаграфічным ахопе, часе, мэтах, форме арганізацыі, ступені легальнасці; паказчыкі міграцыі; асноўныя калідоры і сучасныя формы міжнароднай міграцыі; асноўныя рэгіёны і наступствы бежанства;

асноўныя паняцці: міграцыйны пераход, міграцыйная палітыка;

умеюць:

характарызаваць дынаміку міжнароднай міграцыі ў свеце і рэгіёнах; тлумачыць падабенствы і адрозненні ў міграцыях паміж развітымі краінамі і краінамі, якія развіваюцца;

аналізаваць геаграфію палітычнай, эканамічнай, экалагічнай, студэнцкай міграцыі;

вызначаць асноўныя рэгіёны і наступствы бежанства;

абгрунтоўваць неабходнасць міграцыйнай палітыкі;

называць і паказваць на карце: асноўныя калідоры міжнародных міграцый, краіны паходжання найбольшай колькасці бежанцаў.

Тэма 5. Геаграфія рассялення свету (3 гадзіны)

Размяшчэнне насельніцтва свету, паказчыкі і фактары. Шчыльнасць насельніцтва свету. Густа-і маланаселеныя арэалы. Геаграфія шчыльнасці насельніцтва свету. Палосы канцэнтрацыі насельніцтва ў рэгіёнах свету. Унутрыкраінавая дыферэнцыяцыя шчыльнасці насельніцтва.

Геаграфія рассялення насельніцтва свету, фактары, формы рассялення. Урбанізацыя свету і яе геаграфія. Стадыі і формы ўрбанізацыі. Агламерацыі і мегалаполісы ў свеце. Мегасіці. Адрозненні паміж развітымі краінамі і краінамі, якія развіваюцца. Гарадскія трушчобы ў сучасным свеце.

Практычная работа

2*⁴. Два партрэты ўрбанізацыі: падабенствы і адрозненні паміж развітымі і краінамі, якія развіваюцца (на прыкладзе дзвюх краін на выбар) згодна з тыпавым планам.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

⁴Выніковыя практычныя работы, пазначаныя знакам «*», могуць быць выкананы ў рамках тэматычнага кантролю.

паказчыкі і фактары размяшчэння насельніцтва; густа- і маланаселеныя арэалы, палосы канцэнтрацыі насельніцтва ў рэгіёнах свету; стадыі і формы ўрбанізацыі;

асноўныя паняцці: размяшчэнне насельніцтва, рассяленне, агламерацыя, мегалаполіс, мегасіці;

умеюць:

тлумачыць уплыў фактараў на размяшчэнне насельніцтва; урбанізацыю;

характарызаваць геаграфію шчыльнасці насельніцтва свету, унутрыкраінавую дыферэнцыяцыю па шчыльнасці насельніцтва; формы рассялення, стадыі і формы ўрбанізацыі; адрозненні ва ўрбанізацыі паміж развітымі і краінамі, якія развіваюцца; гарадскія трушчобы ў сучасным свеце;

называць і паказваць на карце: краіну з максімальнай шчыльнасцю насельніцтва ў свеце (Бахрэйн); краіну з мінімальнай шчыльнасцю насельніцтва ў свеце (Манголія); краіну з максімальнай доляй гарадскога насельніцтва (Катар); краіну з мінімальнай доляй гарадскога насельніцтва (Бурундзі); тры найбуйнейшыя агламерацыі свету (Дэлі, Токія, Шанхай); прыклады мегалаполісаў у свеце (Транс'еўрапейскі), Паўночна-Усходні (Басваш), Прызёрны (Чыпітс), Візагмахангар (Індыя, Бангладэш), Сан-Рыа (Бразілія); прыклады краін з трушчобным характарам рассялення (Бразілія, Індыя, Нігерыя);

складаць характарыстыку падабенстваў і адрозненняў ва ўрбанізацыі паміж развітымі краінамі і краінамі, якія развіваюцца.

ГЕАГРАФІЯ СУСВЕТНАЙ ГАСПАДАРКІ (18 гадзін)

Тэма 6. Структура і фактары развіцця сусветнай гаспадаркі (4 гадзіны)

Сусветная гаспадарка, этапы фарміравання і стадыі развіцця. Структура і прасторавыя мадэлі развіцця сусветнай гаспадаркі. Парытэт пакупніцкай здольнасці (далей – ППЗ). Постындустрыялізм, перадумовы і рысы. Глобалізацыя сусветнай гаспадаркі, асноўныя этапы і тыпы. Глобальныя гарады.

Міжнародны геаграфічны падзел працы (далей – МГПП). Фактары МГПП. Гістарычныя тыпы МГПП. Міжнародная спецыялізацыя і каапераванне. Найноўшыя змяненні ў міжнародным падзеле працы.

Транснацыяналізацыя сусветнай гаспадаркі, сутнасць і фактары развіцця. Транснацыянальныя карпарацыі (далей – ТНК), іх разнавіднасці. Геаграфія, рэгіянальная і галіновая структура ТНК. Найбуйнейшыя ТНК свету і змяненне геаграфіі галін сусветнай гаспадаркі.

Міжнародная эканамічная інтэграцыя, перадумовы, стадыі. Вядучыя эканамічныя інтэграцыйныя аб'яднанні свету і іх роля ў развіцці сучаснай сусветнай гаспадаркі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

асноўныя этапы фарміравання і стадыі развіцця сусветнай гаспадаркі; прасторавыя мадэлі развіцця сусветнай гаспадаркі; асноўныя формы МГПП; значэнне і сутнасць транснацыяналізацыі; стадыі міжнароднай эканамічнай інтэграцыі, вядучыя інтэграцыйныя аб'яднанні свету;

асноўныя паняцці: галіновая структура сусветнай гаспадаркі, ППЗ, глабалізацыя сусветнай гаспадаркі, глабальны горад, МГПП, транснацыяналізацыя, ТНК, міжнародная эканамічная інтэграцыя;

умеюць:

характарызаваць прасторавыя мадэлі развіцця сусветнай гаспадаркі; структуру сусветнай гаспадаркі;

аналізаваць фактары і гістарычныя тыпы МГПП; ТНК; фактары і ўмовы міжнароднай эканамічнай інтэграцыі;

тлумачыць найноўшыя змяненні ў МГПП; асаблівасці геаграфіі, рэгіянальнай і галіновай структуры ТНК; роль вядучых інтэграцыйных аб'яднанняў у развіцці сучаснай сусветнай гаспадаркі;

называць і паказваць на карце: найбуйнейшыя ТНК свету; тры вядучыя інтэграцыйныя аб'яднанні свету – Еўрапейскі саюз (далей – ЕС), Пагадненне Злучаных Штатаў Амерыкі, Мексікі і Канады (ЮСМКА), агульны рынак краін Паўднёвай Амерыкі (МЕРКАСУР).

Тэма 7. Геаграфія сельскай гаспадаркі свету (2 гадзіны)

Структура і геаграфічныя тыпы сельскай гаспадаркі свету. Фактары размяшчэння і развіцця сельскай гаспадаркі. Геаграфія раслінаводства, структура па рэгіёнах і відах вытворчасцей. Геаграфія міжнароднага гандлю прадукцыяй раслінаводства.

Геаграфія жывёлагадоўлі. Структура жывёлагадоўлі па відах вытворчасцей у свеце, узровень і напрамкі развіцця ў развітых краінах і краінах, якія развіваюцца. Экспарцёры і імпарцёры прадукцыі жывёлагадоўлі. Аграрная палітыка ў краінах ЕС.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

пра значэнне прыродных рэсурсаў і сацыяльна-эканамічных умоў у размяшчэнні сельскагаспадарчай вытворчасці; структуру сельскагаспадарчых угоддзяў свету і рэгіёнаў; асноўныя геаграфічныя тыпы вясковай гаспадаркі;

умеюць:

характарызаваць прыродныя і сацыяльна-эканамічныя фактары размяшчэння сельскагаспадарчай вытворчасці;

тлумачыць геаграфічныя асаблівасці раслінаводства, геаграфічныя асаблівасці жывёлагадоўлі;

аналізаваць збожжавую гаспадарку свету, геаграфію міжнароднага гандлю прадукцыяй сельскай гаспадаркі;

называць і паказваць на карце: тры вядучыя краіны па аб'ёмах валавога збору – пшаніцы, кукурузы, рысу; па пагалоўі – буйной рагатай жывёлы, свіней, авечак.

Тэма 8. Геаграфія прамысловасці свету (7 гадзін)

Прамысловасць свету, фактары размяшчэння і агульная характарыстыка. Структура прамысловасці свету, галіны прамысловасці і віды эканамічнай дзейнасці. Уплыў навукова-тэхнічнай рэвалюцыі (далей – НТР) на галіновую структуру прамысловасці свету.

Геаграфія энергетыкі свету. Геаграфія нафтавай, газавай, вугальнай прамысловасці. Геаграфія традыцыйнай і альтэрнатыўнай энергетыкі. Геаграфія міжнароднага гандлю ў энергетыцы.

Геаграфія металургіі свету. Фактары размяшчэння металургічных вытворчасцей. Геаграфія вытворчасці чыгуну і сталі. Каляровая металургія свету і яе роля ў сусветнай гаспадарцы. Структура галіны і геаграфія найважнейшых падгалін – алюмініевай, меднай, цынкавай, свінцовай. Найбуйнейшыя ТНК металургіі. Геаграфія міжнароднага гандлю ў металургіі.

Геаграфія машынабудавання свету, структура і фактары размяшчэння. Геаграфія асноўных падгалін машынабудавання: транспартнае машынабудаванне (марское суднабудаванне, аўтамабілебудаўніцтва, авіяракетна-касмічная прамысловасць), электронная і электратэхнічная прамысловасць, станкабудаванне. Найбуйнейшыя ТНК аўтамабілебудаўніцтва. Геаграфія міжнароднага гандлю прадукцыяй машынабудавання.

Геаграфія хімічнай прамысловасці свету, структура, роля ў развіцці сусветнай гаспадаркі. Фактары размяшчэння хімічных вытворчасцей. Геаграфія вытворчасцей: мінеральных угнаенняў, прадуктаў неарганічнай хіміі і арганічнага сінтэзу. Рэгіёны хімічнай прамысловасці свету.

Геаграфія фармацэўтычнай прамысловасці. Найбуйнейшыя ТНК галіны. Геаграфія міжнароднага гандлю хімічнай прадукцыяй.

Геаграфія лёгкай і харчовай прамысловасці свету. Структура лёгкай і харчовай прамысловасці па відах вытворчасцей. Геаграфія тэкстыльнай і швейнай прамысловасці. Геаграфія харчовай прамысловасці. Геаграфія міжнароднага гандлю прадукцыяй лёгкай і харчовай прамысловасці.

Практычная работа

3. Параўнальная характарыстыка найбуйнейшых індустрыяльных ТНК свету з выяўленнем падабенстваў і адрозненняў (на прыкладзе дзвюх кампаній па выбары).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

пра размяшчэнне і структуру прамысловасці свету; асаблівасці мінеральна-сыравіннай базы прамысловасці; геаграфію нафтавай, газавай і вугальнай прамысловасці, электраэнергетыкі, альтэрнатыўнай энергетыкі свету; сыравінную базу і галіновую структуру чорнай і каляровай металургіі, найбуйнейшых ТНК металургіі; галіновую структуру машынабудавання, найбуйнейшых ТНК аўтамабілебудавання (Toyota Motor, Volkswagen Group, Daimler); фактары размяшчэння хімічных вытворчасцей; геаграфію сыравіннай базы хімічнай прамысловасці; рэгіёны хімічнай прамысловасці свету; галіновую структуру, фактары і геаграфічныя асаблівасці размяшчэння лёгкай прамысловасці, фактары і геаграфічныя асаблівасці размяшчэння харчовай прамысловасці;

асноўныя паняцці: НТР, альтэрнатыўная энергетыка;

умеюць:

тлумачыць уплыў фактараў на размяшчэнне галін сусветнай гаспадаркі; заканамернасці размяшчэння галін сусветнай гаспадаркі;

характарызаваць сучасную прамысловасць свету; геаграфію мінеральна-сыравінных рэсурсаў свету; геаграфію нафтавай, газавай і вугальнай прамысловасці свету; геаграфію электраэнергетыкі свету; геаграфію альтэрнатыўнай энергетыкі свету; геаграфію чорнай металургіі свету; геаграфію каляровай металургіі свету; геаграфію машынабудавання свету; геаграфію хімічнай прамысловасці свету; геаграфію лёгкай прамысловасці свету; геаграфію харчовай прамысловасці свету;

назваць і паказваць на карце: тры вядучыя краіны па здабычы нафты, прыроднага газу, вугалю; галоўныя краіны з ліку вытворцаў электраэнергіі; тры найбуйнейшыя гідраэлектрастанцыі свету; тры найбуйнейшыя атамныя электрастанцыі (далей – АЭС) свету; тры галоўныя краіны з ліку

вытворцаў сонечнай электраэнергіі, тры галоўныя краіны з ліку вытворцаў ветравой электраэнергіі, тры галоўныя краіны з ліку вытворцаў геатэрмальнай электраэнергіі; тры вядучыя краіны па аб'ёмах вытворчасці чыгуну, сталі, першаснага алюмінію, рафінаванай медзі, рафінаванага цынку, рафінаванага свінцу; тры вядучыя краіны з ліку вытворцаў марскіх суднаў, легкавых аўтамабіляў, станкоў, калійных угнаенняў, азотных угнаенняў, фосфарных угнаенняў, хімічных валокнаў; тры вядучыя краіны па вытворчасці мяса, малака, швейнай прадукцыі.

Тэма 9. Геаграфія сектара паслуг свету (5 гадзін)

Сектар паслуг у сусветнай гаспадарцы, адрозненні ў структуры развітых краін і краін, якія развіваюцца. Геаграфія асноўных відаў паслуг і міжнароднага гандлю паслугамі.

Геаграфія транспарту і роля ў сусветнай гаспадарцы розных відаў транспарту. Геаграфія асноўных відаў транспарту ў свеце – наземнага (чыгуначнага, аўтамабільнага), воднага (марскога), паветранага (авіяцыйнага). Кантэйнерызацыя.

Геаграфія міжнароднага турызму. Роля міжнароднага турызму ў развіцці сусветнай гаспадаркі і сферы паслуг. Турысцкі патэнцыял свету і яго выкарыстанне. Геаграфія турысцкіх патокаў свету. Засваенне новых тэрыторый свету для развіцця турызму на постіндустрыяльнай стадыі.

Геаграфія фінансавых паслуг у свеце. Найбуйнейшыя фінансавыя цэнтры свету. Міжнародныя фінансавыя арганізацыі і іх роля ў развіцці сусветнай гаспадаркі. Майнінг. Крыптавалюта і яе роля ў сусветнай гаспадарцы. Геаграфія экспарту і імпарту фінансавых паслуг.

Геаграфія сектара інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій (далей – ІКТ) свету. МГПП у сектары ІКТ. Узровень развіцця ІКТ і адрозненні паміж развітымі краінамі і краінамі, якія развіваюцца. Лічбавізацыя сусветнай гаспадаркі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

фактары дынамікі развіцця сферы паслуг; галіновую структуру сферы паслуг; галіновую структуру транспартнага комплексу свету; асаблівасці геаграфіі відаў транспарту (чыгуначнага, аўтамабільнага, марскога, авіяцыйнага), міжнароднага турызму, фінансавых паслуг і сектара ІКТ свету; майнінг;

асноўныя паняцці: транспартная сістэма свету, турысцка-рэкрэацыйныя рэсурсы, міжнародны фінансавы цэнтр, крыптавалюта, аўтсорсінг, лічбавая эканоміка;

умеюць:

тлумачыць асаблівасці структуры грузаабароту чыгуначнага, аўтамабільнага, марскога, авіяцыйнага транспарту, асаблівасці структуры пасажыраабароту чыгуначнага, аўтамабільнага, марскога, авіяцыйнага транспарту;

характарызаваць фактары размяшчэння і адметныя рысы геаграфіі чыгуначнага, аўтамабільнага, марскога, авіяцыйнага транспарту;

аналізаваць геаграфію відаў транспарту (чыгуначнага, аўтамабільнага, марскога, авіяцыйнага); кантэйнерызацыю транспарту свету; геаграфію міжнароднага турызму;

называць і паказваць на карце: тры вядучыя краіны свету па аб'ёме экспарту паслуг, імпарту паслуг; тры вядучыя марскія порты свету па грузаабароце; тры вядучыя аэрапорты свету па пасажыраабароце; тры вядучыя дзяржавы па колькасці турысцкіх прыбыццяў; тры найбуйнейшыя фінансавыя цэнтры свету; тры вядучыя краіны па развіцці ІКТ.

ГЛАВА 3

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЭТА Ё ХІ КЛАСЕ.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

(1 гадзіна ў тыдзень; усяго 34 гадзіны,

з іх на абагульняючае паўтарэнне – 2 гадзіны і 2 гадзіны – рэзервовы час)

УВОДЗІНЫ (1 гадзіна)

Глабальныя праблемы чалавецтва і роля геаграфіі ў іх вырашэнні. Асаблівасці геаграфічнага падыходу да вывучэння глабальных праблем.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

пра роль геаграфіі ў вырашэнні глабальных праблем чалавецтва; асноўныя групы глабальных праблем чалавецтва; асаблівасці геаграфічнага падыходу да вывучэння глабальных праблем чалавецтва, гуманітарна-экалагічны падыход;

асноўныя паняцці: геаэкалагічныя глабальныя праблемы, глабальныя праблемы чалавецтва, сацыяльна-эканамічныя глабальныя праблемы;

умеюць:

аналізаваць ролю географіі ў вырашэнні глабальных праблем чалавецтва;

характарызаваць асноўныя групы глабальных праблем чалавецтва;

вызначаць асаблівасці географічнага падыходу да вывучэння глабальных праблем чалавецтва;

характарызаваць асноўныя функцыі географічнай абалонкі;

абгрунтоўваць значэнне гуманітарна-экалагічнага падыходу да вырашэння глабальных праблем чалавецтва.

ГЕАЭКАЛАГІЧНЫЯ ПРАБЛЕМЫ ГЕАГРАФІЧНАЙ АБАЛОНКІ (14 гадзін)

Тэма 1. Геаэкалагічныя праблемы літасферы (3 гадзіны)

Геаэкалагічныя функцыі літасферы: рэсурсная, геадынамічная, геафізічная і геахімічная. Геаэкалагічныя асаблівасці літасферы. Роля біёты, чалавека і яго гаспадарчай дзейнасці ў вялікім (геалагічным) кругавароце рэчываў.

Прыродныя прычыны трансфармацыі літасферы. Асноўныя прыродныя прычыны змянення функцый літасферы. Уплыў сучасных тэктанічных і геамарфалагічных працэсаў на стан навакольнага асяроддзя.

Геаэкалагічныя змяненні літасферы падчас разведкі, здабычы, транспарціроўкі і выкарыстання карысных выкапняў. Наступствы ўплыву дзейнасці чалавека на літасферу. Рэкультывацыя парушаных ландшафтаў.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

геаэкалагічныя асаблівасці літасферы і яе асноўныя функцыі; прыродныя і антрапагенныя прычыны змянення літасферы; асноўныя геаэкалагічныя наступствы ўплыву дзейнасці чалавека на літасферу;

асноўныя паняцці: біёта, рэкультывацыя;

умеюць:

выяўляць значэнне літасферы для розных відаў гаспадарчай дзейнасці;

аналізаваць наступствы антрапагеннага ўздзеяння на літасферу;

характарызаваць асаблівасці праяўлення геаэкалагічных праблем літасферы на розным тэрытарыяльным узроўні;

называць і паказваць на карце прыродныя і антрапагенныя змяненні літасферы на розным тэрытарыяльным узроўні.

Тэма 2. Геаэкалагічныя праблемы атмасферы (4 гадзіны)

Геаэкалагічныя асаблівасці атмасферы. Ахоўныя функцыі атмасферы. Значэнне атмасферы для чалавека і яго гаспадарчай дзейнасці. Кліматычныя рэсурсы.

Уплыў дзейнасці чалавека на атмасферу. Забруджванне атмасферы і яго ўздзеянне на біёту і чалавека. Крыніцы антрапагеннага забруджвання атмасферы.

Антрапагеннае змяненне клімату. Роля антрапагеннага фактару ва ўтварэнні парніковага эфекту, у дэградацыі аэравага слоя, выпадзенні кіслотных ападкаў і лакальным забруджванні паветра.

Магчымыя прычыны і геаэкалагічныя наступствы змянення клімату. Уплыў антрапагеннага ўздзеяння на змяненне клімату.

Практычная работа

1. Ацэнка кліматычных умоў сваёй мясцовасці, іх уплыў на чалавека і яго гаспадарчую дзейнасць.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

геаэкалагічныя асаблівасці атмасферы; пра ролю кліматычных і пагодных умоў у жыцці чалавека і яго гаспадарчай дзейнасці; асноўныя крыніцы і найважнейшыя кампаненты антрапагеннага забруджвання атмасферы; сучасныя тэндэнцыі і геаэкалагічныя наступствы змянення клімату;

асноўныя паняцці: кліматычныя рэсурсы, парніковы эфект, змяненне клімату, экстрэмальныя кліматычныя з'явы;

умеюць:

выяўляць значэнне кліматычных і пагодных умоў для гаспадарчай дзейнасці чалавека;

аналізаваць прычыны і наступствы антрапагеннага ўздзеяння на стан атмасферы і клімат;

характарызаваць асаблівасці праяўлення геаэкалагічных праблем атмасферы на розным тэрытарыяльным узроўні;

прыводзіць прыклады ўплыву кліматычных і пагодных умоў сваёй мясцовасці на чалавека і яго гаспадарчую дзейнасць;

характарызаваць і ацэньваць кліматычныя ўмовы сваёй мясцовасці;

характарызаваць уплыў кліматычных умоў на чалавека і яго гаспадарчую дзейнасць;

называць і паказваць на карце тэрыторыі прыродных і антрапагенных змяненняў атмасферы на розным тэрытарыяльным узроўні.

Тэма 3. Геаэкалагічныя праблемы гідрасферы (3 гадзіны)

Геаэкалагічныя асаблівасці гідрасферы. Асноўныя геаэкалагічныя функцыі гідрасферы і яе значэнне для жыцця людзей. Водныя рэсурсы і водазабяспечанасць. Рэгіянальныя асаблівасці водазабяспечанасці краін свету.

Уплыў дзейнасці чалавека на водныя рэсурсы. Дэфіцыт і дэградацыя вод сушы. Геаэкалагічныя аспекты воднай гаспадаркі. Водаспажыванне.

Геаэкалагічныя праблемы Сусветнага акіяна. Антрапагеннае ўздзеянне на Сусветны акіян. Геаэкалагічныя наступствы забруджвання Сусветнага акіяна. Павышэнне эфектыўнасці выкарыстання, аховы водных рэсурсаў сушы і Сусветнага акіяна.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

геаэкалагічныя асаблівасці гідрасферы; пра сучасны геаэкалагічны стан элементаў гідрасферы; асноўныя крыніцы і віды антрапагеннага забруджвання гідрасферы; асноўныя напрамкі павышэння эфектыўнасці выкарыстання і аховы водных рэсурсаў сушы і Сусветнага акіяна;

асноўныя паняцці: водны баланс, водная гаспадарка, водазабяспечанасць;

умеюць:

выяўляць значэнне элементаў гідрасферы для розных відаў гаспадарчай дзейнасці;

аналізаваць прычыны і наступствы антрапагеннага ўздзеяння на гідрасферу;

характарызаваць асаблівасці праяўлення геаэкалагічных праблем гідрасферы на розным тэрытарыяльным узроўні;

характарызаваць уплыў розных відаў гаспадарчай дзейнасці на колькасць і якасць водных рэсурсаў;

прыводзіць прыклады ўплыву гідралагічных умоў сваёй мясцовасці на чалавека і яго гаспадарчую дзейнасць;

паказваць на карце тэрыторыі прыродных і антрапагенных змяненняў гідрасферы.

Тэма 4. Геаэкалагічныя праблемы біясферы (4 гадзіны)

Геаэкалагічныя асаблівасці біясферы. Роля біясферы ў геаграфічнай

абалонцы і яе значэнне для жыцця людзей. Уплыў дзейнасці чалавека на біясферу. Сучасныя ландшафты Зямлі.

Уплыў прыродных фактараў і дзейнасці чалавека на зямельныя і глебавыя рэсурсы.

Праблемы апустыньвання і абязлесення. Маштабы праяўлення, асноўныя прыродныя перадумовы і антрапагенныя прычыны. Мерапрыемствы па прадухіленні апустыньвання і абязлесення і барацьбе з імі.

Роля біёты ў біясферы і гаспадарчай дзейнасці чалавека. Біялагічная і прыродная разнастайнасць Зямлі і праблема яе захавання. Асабліва ахоўныя прыродныя тэрыторыі ў свеце, іх тыпы і значэнне.

Практычная работа

2*⁵. Характарыстыка геаэкалагічнага стану прыроды сваёй мясцовасці, магчымыя мерапрыемствы па яе ахове.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

геаэкалагічныя асаблівасці біясферы; аб прыроднай разнастайнасці, значэнні біясферы для чалавека і яго гаспадарчай дзейнасці, геаэкалагічных наступствах антрапагеннага ўздзеяння на біясферу; пра асаблівасці працэсаў дэградацыі зямель і глеб, апустыньвання, абязлесення; асноўныя напрамкі рацыянальнага выкарыстання зямельных рэсурсаў; асаблівасці аховы натуральных ландшафтаў і прыроднай разнастайнасці Зямлі;

асноўныя паняцці: дэградацыя зямель, дэградацыя глеб, абязлесенне, апустыньванне;

умеюць:

выяўляць значэнне раслін і жывёл для розных відаў гаспадарчай дзейнасці;

аналізаваць прычыны і наступствы антрапагеннага ўздзеяння на стан прыроднага асяроддзя;

характарызаваць геаэкалагічныя праблемы біясферы на розным тэрытарыяльным узроўні, геаэкалагічны стан прыроды сваёй мясцовасці і магчымыя мерапрыемствы па яе ахове;

абгрунтоўваць неабходнасць аховы прыроды і рацыянальнага выкарыстання яе рэсурсаў;

⁵Выніковыя практычныя работы, пазначаныя знакам «*», могуць быць выкананы ў рамках тэматычнага кантролю.

вызначаць стан прыроднага асяроддзя сваёй мясцовасці;
назваць і паказваць на карце прыродныя і антрапагенныя змяненні
біясферы на розным тэрытарыяльным узроўні.

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНЫЯ ГЛАБАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ (14 гадзін)

Тэма 5. Дэмаграфічныя праблемы (2 гадзіны)

Праблема дэмаграфічнай нагрузкі і старэння насельніцтва. Нераўнамернасць росту колькасці насельніцтва свету. Дэмаграфічны выбух і дэпапуляцыя ў свеце. Дэмаграфічная палітыка і яе асаблівасці ў розных рэгіёнах і краінах. Праблема старэння насельніцтва і яго сутнасць. Перадумовы старэння насельніцтва свету. Дынаміка ўзроставай структуры насельніцтва свету і рэгіёнаў. Наступствы дэмаграфічнага старэння. Міжнароднае рэгуляванне праблемы старэння насельніцтва.

Праблема міжнароднай міграцыі. Глобальны характар і наступствы міжнароднай міграцыі. Унутрана перамешчаныя асобы і праблема бежанства ў сучасным свеце. Віды міграцыйнай палітыкі ў свеце. Замяшчальная міграцыя як форма дэмаграфічнай палітыкі.

Практычная работа

3. Аналіз дынамікі міжнароднай міграцыі ў рэгіёнах свету.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

асаблівасці змянення колькасці насельніцтва ў развітых краінах і краінах, якія развіваюцца; геаграфію дэмаграфічнага выбуху і дэпапуляцыі; геаграфічныя заканамернасці дэмаграфічнай нагрузкі; прынцыпы дэмаграфічнай палітыкі ў розных рэгіёнах і краінах; дынаміку ўзроставай структуры насельніцтва свету і рэгіёнаў; асаблівасці міжнароднай міграцыі ў рэгіёнах свету;

асноўныя паняцці: дэмаграфічны выбух, дэпапуляцыя, дэмаграфічная нагрузка, дэмаграфічная палітыка, унутрана перамешчаныя асобы;

умеюць:

выяўляць прычыны адрознення дынамікі колькасці насельніцтва развітых краін і краін, якія развіваюцца;

характарызаваць узровень дэмаграфічнай нагрузкі;

характарызаваць асаблівасці дэмаграфічнай палітыкі ў розных рэгіёнах і краінах;

выяўляць прычыны міжнароднай міграцыі ў рэгіёнах свету;
 аналізаваць дынаміку міжнароднай міграцыі ў рэгіёнах свету;
 характарызаваць геапалітычныя, дэмаграфічныя, сацыяльна-эканамічныя наступствы міжнароднай міграцыі;
 называць і паказваць на карце: тры краіны свету з высокімі тэмпамі росту колькасці насельніцтва; тры краіны свету з высокімі тэмпамі адмоўнай дынамікі колькасці насельніцтва.

Тэма 6. Харчовая праблема (2 гадзіны)

Прычыны голаду і харчовай праблемы ў свеце. Геаграфія і структура харчавання насельніцтва. Рэгіянальныя аспекты харчовай праблемы. Міжнароднае вымярэнне голаду.

Харчовае забеспячэнне насельніцтва краін свету. Шляхі вырашэння харчовай праблемы. Харчовая бяспека. Вымярэнне харчовай бяспекі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

прыродныя, сацыяльна-эканамічныя і палітычныя прычыны голаду ў свеце; шляхі вырашэння глабальнай харчовай праблемы; сутнасць і рэгіянальныя аспекты голаду і харчовай праблемы; асаблівасці рэгіянальных аспектаў голаду і харчовай праблемы;

асноўныя паняцці: голад, харчовая бяспека, зялёная рэвалюцыя;

умеюць:

аналізаваць прычыны і асаблівасці праяўлення глабальнай харчовай праблемы;

тлумачыць глабальнасць і рэгіянальныя асаблівасці голаду і харчовай праблемы;

вызначаць магчымыя шляхі вырашэння харчовай праблемы;

абгрунтоўваць неабходнасць удасканалення вытворчасці і выкарыстання прадуктаў харчавання ў краінах і рэгіёнах свету;

называць і паказваць на карце краіны свету, дзе існуе праблема голаду.

Тэма 7. Праблема вычарпання

мінеральна-сыравінных рэсурсаў свету (2 гадзіны)

Прычыны і сутнасць праблемы вычарпання мінеральна-сыравінных рэсурсаў. Прыродна-рэсурсны патэнцыял тэрыторыі. Геаграфія запасаў і рэсурсазабеспечанасць свету асноўнымі відамі мінеральных рэсурсаў. Рэсурсны цыкл.

Шляхі вырашэння праблемы вычарпання мінеральна-сыравінных рэсурсаў. Дынаміка, геаграфія і аб'ёмы спажывання мінеральна-сыравінных рэсурсаў у развітых краінах і краінах, якія развіваюцца. Адказнае спажыванне і вытворчасць.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

асаблівасці спажывання мінеральна-сыравінных рэсурсаў у развітых краінах і краінах, якія развіваюцца; магчымыя шляхі вырашэння праблемы вычарпання мінеральна-сыравінных рэсурсаў;

асноўныя паняцці: прыродна-рэсурсны патэнцыял тэрыторыі, рэсурсны цыкл, геаграфічнае рэсурсазнаўства;

умеюць:

выяўляць значэнне прыродна-рэсурснага патэнцыялу для розных відаў гаспадарчай дзейнасці;

аналізаваць прычыны, фактары адрозненняў у рэсурсазабеспечанасці рэгіёнаў і краін свету асноўнымі відамі мінеральных рэсурсаў;

тлумачыць глабальнасць праблемы вычарпання мінеральна-сыравінных рэсурсаў;

вызначаць магчымыя шляхі вырашэння праблемы вычарпання мінеральна-сыравінных рэсурсаў;

прыводзіць прыклады рацыянальнага выкарыстання мінеральна-сыравінных рэсурсаў у краінах і рэгіёнах свету;

разлічваць паказчыкі рэсурсазабеспечанасці краін і рэгіёнаў свету мінеральнымі рэсурсамі;

называць і паказваць на карце прыклады краін з лішкам рэсурсаў, забеспечаных рэсурсамі і з дэфіцытам рэсурсаў (па тры прыклады).

Тэма 8. Энергетычная праблема (2 гадзіны)

Прычыны глабальнай энергетычнай праблемы. Дынаміка і прагноз спажывання энергетычных рэсурсаў у развітых краінах і краінах, якія развіваюцца. Уплыў энергетыкі на навакольнае асяроддзе.

Энергетычная праблема ў гісторыі сусветнай гаспадаркі. Шляхі вырашэння энергетычнай праблемы. Рацыянальнае выкарыстанне энергетычных рэсурсаў свету і энергазберажэнне. Перспектывы развіцця альтэрнатыўнай энергетыкі. Энергетычная бяспека.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

дынаміку спажывання энергетычных рэсурсаў у развітых краінах і краінах, якія развіваюцца; прычыны ўзнікнення, асаблівасці праяўлення і магчымыя шляхі вырашэння глабальнай энергетычнай праблемы;

асноўныя паняцці: энергетычная бяспека;

умеюць:

выяўляць значэнне энергетыкі для розных відаў гаспадарчай дзейнасці;

аналізаваць дынаміку спажывання энергетычных рэсурсаў у развітых краінах і краінах, якія развіваюцца;

тлумачыць уплыў энергетыкі на навакольнае асяроддзе;

аналізаваць прычыны і рэгіянальныя асаблівасці праяўлення глабальнай энергетычнай праблемы;

прапаноўваць магчымыя шляхі вырашэння энергетычнай праблемы;

абгрунтаваць неабходнасць рацыянальнага выкарыстання традыцыйных і альтэрнатыўных крыніц энергіі ў краінах і рэгіёнах свету;

разлічваць паказчыкі забяспечанасці рэгіёнаў і краін свету энергетычнымі рэсурсамі;

назваць і паказваць на карце тры краіны, дзе скарачаецца спажыванне энергіі; з найбольшымі аб'ёмам спажывання энергіі.

Тэма 9. Геапалітычныя праблемы (3 гадзіны)

Геапалітычныя праблемы XXI стагоддзя, прычыны і наступствы. Праблема рэгіянальных канфліктаў. Шляхі вырашэння рэгіянальных канфліктаў.

Праблема міжнароднага тэрарызму, прычыны і формы. Дынаміка міжнароднага тэрарызму ў свеце. Міжнародныя меры пераадолення праблемы міжнароднага тэрарызму.

Праблема захавання міру і бяспекі, яе сутнасць. Праблема раззбраення. Праблема прадухілення ядзернай вайны і скарачэння ўзбраенняў. Міжнародны кантроль над ядзернай зброяй. Забарона хімічнай зброі.

Практычная работа

4*. Характарыстыка палітыка-геаграфічнага становішча краіны свету (на выбар).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

асноўныя геапалітычныя праблемы ХХІ стагоддзя, іх прычыны і наступствы; магчымыя шляхі вырашэння рэгіянальных канфліктаў; прычыны, формы праяўлення і дынаміку міжнароднага тэрарызму; асноўныя асаблівасці праблемы захавання міру і бяспекі, разбраення і прадухілення ядзернай вайны; новыя незалежныя дзяржавы;

асноўныя паняцці: рэгіянальны канфлікт, новыя незалежныя дзяржавы;

умеюць:

характарызаваць асноўныя геапалітычныя праблемы ХХІ стагоддзя, палітыка-геаграфічнае становішча краін свету;

аналізаваць прычыны і наступствы рэгіянальных канфліктаў у развітых краінах і краінах, якія развіваюцца;

вызначаць прычыны і формы міжнароднага тэрарызму;

абгрунтоўваць неабходнасць захавання міру і бяспекі, разбраення і прадухілення ядзернай вайны;

прыводзіць прыклады ўдзелу ААН у вырашэнні глабальных геапалітычных праблем;

назваць і паказваць на карце рэгіянальныя канфлікты (араба-ізраільскі, інда-пакістанскі, карэйскі, тайваньскі).

Тэма 10. Рацыянальнае прыродакарыстанне і ўстойлівае развіццё чалавецтва (3 гадзіны)

Рацыянальнае прыродакарыстанне. Гісторыя ўзаемадзеяння чалавека і прыроды. Прыродакарыстанне і яго асноўныя тыпы. Геаэкалагічныя прынцыпы, правілы, законы прыродакарыстання і аховы навакольнага асяроддзя.

Шляхі вырашэння глабальных праблем. Узаемасувязь глабальных праблем. Гуманітарна-экалагічны падыход і яго значэнне.

Устойлівае развіццё чалавецтва. Мэты ў галіне ўстойлівага развіцця чалавецтва на перыяд да 2030 года. Географічныя аспекты Мэт устойлівага развіцця чалавецтва. Нацыянальная стратэгія ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на перыяд да 2035 года.

Практычная работа

5*. Распрацоўка сцэнарыя вырашэння адной з глабальных праблем чалавецтва.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні:

ведаюць:

пра ахову навакольнага асяроддзя; геаэкалагічныя прынцыпы, правілы, законы прыродакарыстання і аховы навакольнага асяроддзя; крытэрыі, паказчыкі і параметры геаэкалагічнага стану навакольнага асяроддзя; магчымыя наступствы і шляхі вырашэння асноўных глабальных праблем чалавецтва; галоўныя палажэнні стратэгіі ўстойлівага развіцця чалавецтва і Рэспублікі Беларусь;

асноўныя паняцці: прыродакарыстанне, стратэгія ўстойлівага развіцця;

умеюць:

характарызаваць асноўныя перыяды гісторыі ўзаемадзеяння чалавека і прыроды;

аналізаваць геаэкалагічныя прынцыпы, правілы, законы прыродакарыстання і аховы навакольнага асяроддзя;

абгрунтоўваць выкарыстанне прыродных рэсурсаў у залежнасці ад велічыні іх запасаў, гаспадарчай значнасці, патрэбнасці і мэтазгоднасці асваення;

вызначаць крытэрыі, паказчыкі і параметры геаэкалагічнага стану навакольнага асяроддзя;

характарызаваць асаблівасці ўзаемасувязі і праяўлення глабальных праблем чалавецтва на розным тэрытарыяльным узроўні;

прапановаць магчымыя шляхі, сцэнарыі і варыянты вырашэння глабальных праблем чалавецтва.

Заклучэнне (1 гадзіна)

Геаграфія ў сучасным свеце і яе галоўныя функцыі. Перспектывы развіцця геаграфіі. Міжнароднае супрацоўніцтва ў галіне геаграфіі і вырашэння глабальных праблем чалавецтва.